

AMİSOS / AMISOS

Cilt/Volume 3, Sayı/Issue 5 (Aralık/December 2018), ss./pp. 371-381

ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230

Makale / Article

Geliş Tarihi/Received: 28. 11. 2018
Kabul Tarihi/Accepted: 14. 12. 2018

ROMA ASKERİ SİSTEMİNDE EMEKLİLİK VE EMEKLİ ASKERLERİN YAŞANTILARI

PENSION IN ROMA MILITARY SYSTEM AND THE LIVES OF RETIRED SOLDIERS

Alaaddin KALAYCI¹

Özet

Akdeniz dünyasını yüzyıllar boyunca yönetmeyi başaran Romalılar bunu güçlü bir orduya sahip olmaları sayesinde başarmıştır. Bu başarının temelinde ise ordunun iyi bir biçimde düzenlenmiş olması gelmektedir. Bu düzenlemelerde her ayrıntı planlanmış, ordudan emekli olan askerlerin durumu bile düşünülmüştür. Roma ordusunda ki askerlerin sayısının yüzbinleri bulmasıyla ortaya çıkan sorunlar için yapılan düzenlemelerden biri emeklilik sisteminin getirilmesiydi. Marius döneminde yapılan düzenleme ile birlikte emekli askerlere bazı haklar verilmiştir. Bu haklar içerisinde emekli askerlerin "Veteran" unvanı almasıyla ordudan bağlantılarını bırakmayarak eğitmen ve yönetici olarak görevler alması gelmektedir. Cumhuriyet döneminde başlayan düzenlemeler imparatorluk döneminde devam etmiştir. Augustus'tan Hadrianus'a kadar geçen süre içerisinde Veteran'lardan oluşan koloniler kurularak Roma hegemonyası yaygınlaştırılmıştır. Ayrıca bu düzenleme ile birlikte Veteranlar'ın finanse edilmesi sağlanmıştır. Sadakatlerinden şüphe edilmeyen bu emekli askerler hayatları boyunca Roma'ya hizmet etmeyi sürdürmüştür. Bu çalışma, Roma askeri sistemindeki emeklilik

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi ABD. Cep: 0544 730 94 49 E-mail: alaaddin.kalayci@hotmail.com

yapısını açıklayarak emekli olan askerlerin yaşamlarını iskân edildikleri kolonilerde nasıl sürdürdüklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Roma, Roma Ordusu, Veteran, Kolonileşme, Augustus.

Abstract

The Romans, who managed to rule the Mediterranean world for centuries, succeeded this by having a powerful army. The well-organized army is the basis of this success. In these arrangements, every detail was planned, even the soldiers who were retired from the army were considered. One of the arrangements for the problems that arose with the hundreds of thousands of soldiers in the Roman army was the pension system. With the arrangement made during the Marius period, some rights were granted to the retired soldiers. In these rights, retired soldiers take the positions of instructor and manager by not leaving their connections from the army upon receiving “Veteran” title. Arrangements starting from the republic period continued during the empire period. In the period from Augustus to Hadrian, the colonies of veterans were established and Roman hegemony was popularized. In addition, it was ensured that veterans were funded with this regulation. These retired soldiers, whose allegiance to Rome was not suspected, continued to serve Rome throughout their lives. This study describes the retirement system in the Roman military system. It also aims to show how retired soldiers continue their lives in the colonies where they are settled.

Key Words: Rome, Roman Army, Veteran, Colonization, Augustus.

1. Giriş

Tarih boyunca, askerlerin savaşıma kapasitelerinin düşmesine neden olan yaşlılık, sakatlık ve hastalık gibi sorunlarla ordunun dışında kalanların yaşamlarını nasıl devam ettirecekleri bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (McNab, 2010: 12 – Fields, 2008: 6). Roma döneminden önce ordudan terhis edilen askerler ile ilgili yapılan uygulamalar hakkında kaynakların yetersiz olması genel bir bilginin oluşmamasına neden olmuştur. Roma’da özellikle Augustus döneminde ordu sisteminin yeniden düzenlenmesi ile birlikte emekli olan askerlerin, Roma çıkarlarına uygun bir sistem içerisinde değerlendirilmesi anlayışı oluşmuştur (Fields, 2009: 4- Fields, 2008: 5 - Southern, 2006: 73).

Ordu içerisinde belirli bir süre hizmet verdikten sonra emekli edilen askerler, emekli olduktan sonra Roma ordu sisteminin bir parçası olarak görev almaya devam ederek bağlılıklarını sürdürmüşlerdir (Keppie, 1984: 40; 75). Bu askerler, yapmış oldukları hizmetler karşılığında ödüller ve emekli olurken hizmetlerinin karşılığında belirli miktarda para almışlardır. Bununla birlikte imparatorluğun Romalılaştırma faaliyetleri içerisinde emekli askerler sınır koruması ve yeni kolonilerin kurulmasında aktif rol oynamışlardır. Bu nedenle, Roma askeri sistemi içerisinde askerler görev süreleri boyunca hizmet verdikten sonra emekli olsa bile sistem içerisinde bağlantıyı kaybetmeyip Roma’nın çıkarlarına uygun hizmet etmeye devam etmişlerdir. Bu sistemin devamlılığı Roma ordusunun temellerinin

sağlam oluşturulması ve çok güçlü bir yapıya sahip olması gibi etkenler önemli rol oynamaktadır (Summer, 1997: 18 - Fields, 2009: 5; 12; 62; 68).

Askerlik görevini ilk başlarda sadece Roma vatandaşları tarafından yapılması daha sonraki dönemlerde imparatorluğun büyümesi, vatandaş olmayanların da orduya alınmasına neden olmuştur. Uzun yıllar Roma ordusuna hizmet eden askerler dönem için genç bir yaş ortalaması olan 18'li yaşlarda askere alınmaktaydılar. Temel olarak orduya katılanlar ilk olarak acemi asker statüsünde göreve başlamaktadırlar. Göreve başladıktan sonra dönemin şartlarına, coğrafi koşullara ve askerinin kişisel fiziki durumuna göre 20-30 yıllık bir hizmet süresi sonucunda askerler emekli edilmektedir (Roth, 1999: 10-11-12 – Southern, 2006: 99).

Lejyonların içerisinde görev yapan askerler hizmet sürelerinin bitmesi ile birlikte kendilerine diplomalar verilerek ordudan ayrılmaktaydı. Bunların yanı sıra bazı askerler emekli olsalar bile yetenekli olanlar ordu içerisinde kalarak genç askerlere kendi tecrübeleri aktararak eğitmenlik de yapabilmekteydi (Erdkamp, 2007: 58). Lejyonlarda görev yapan askerler sürekli olarak yerleşik olmayan bir yaşam biçimiyle yaşamak zorunda kaldılar. Savaşların gidişatına göre günümüzde ki kaydırmalı birlikler gibi sürekli olarak yerleri değiştirilmiştir. Bu durumdan dolayı yerleşik hayat biçimine uyum sağlamakta zorluk çekmeleri beklenen bir sonuç olacaktır. Bu askerler ordudan terhis edildikten sonra yine Roma'nın çıkarlarına uygun bir şekilde Romalılaştırma faaliyetleri ile kendilerine belirli bir miktarda arazi verilerek yerleşik hayata uyum sürecinin hızlandırılması amaçlanmıştır (Fields, 2008: 58 - Verliç, 2007: 74 – Keppie, 1984: 43; 77 – Erdkamp, 2007: 158).

Roma askeri sistemi içerisinde, düzenli olarak belirli bir aile hayatı yasal olarak onaylanmamasına rağmen, değişen imparatorlar kendi dönemlerine uygun olarak ordu sistemi içerisinde askerlerin evlilik yapmasına izin vermiş olup hatta bunları yasalar üzerinden resmileştirmişlerdir. Askerlerin aileleri kamplara yakın yerlerde yaşamaya başlamış, kamplarının etrafında kurulan bu küçük yerleşim yerleri zamanla lejyon kamplarının vazgeçilmezi olmuştur (Campbell, 1994: 163 – Webster, 1985: 210).

Roma da orduya verilen önemin göstergesi askerlerin hem yaşamları boyunca hem de öldükten sonra onurlandırılmasıdır. Hayatta iken yapılan savaşlar sırasında gösterilen kahramanlıklarının karşılığını aldıkları gibi öldüklerinde de kendi adlarına dikilen veya yapılan mezar taşları ile gerçek bir Roma askeri olması gerektiği gibi onurlandırılmıştır. Bu onurlandırılmalar, günümüzde yapılan kazılar sonucunda ulaşılan askerlerin adlarına dikilmiş olan mezar taşları aracılığı ile bilinmektedir. Onurlandırılmalar sadece savaş esnasında olan ölümler ile sınırlı kalmamış, askerlerin yapmış oldukları kahramanlıklar da onurlandırılmıştır. Bu onurlandırılmalar arasında casusluk faaliyetleri, yangın söndürme ve yol çalışmaları gibi görevler esnasında ölen askerler için de geçerlidir (Campbell, 1994: 63 – Webster, 1985: 133).

2. Roma Ordusunda Veteranlar

Roma Senatosu'nun, askerlere herhangi bir ödül vermemesinin sebebi askerlerin yaptıklarının görevleri olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Yine de bazı istisnai durumlarda senatörlerin askerlere armağan sundukları olmuştur. Ayrıca askerlere savaşlardan gelen ganimetler üzerinden de ödemeler yapılmaktaydı. Yüksek rütbeli komutanlar, orduda görev yapan Veteran sınıfı için ise savaş bittikten sonra senatodan toprak talebinde bulunmaya başladılar (McNab, 2010: 84 – Keppie, 1984: 36).

Roma'nın önemli reformistlerinden olan Marius tarafından orduda yapılan değişikliklerden Veteran sınıfında bulunanlar da etkilenmiştir. Cumhuriyet döneminin sonlarına doğru özellikle Caesar döneminde yaşanacak olan Pompeius ile yapılan iç savaşta da Veteranlar'ın etkisi azımsanmayacak derecede önemli olacaktır. Meydana gelen bu iç savaşta ordunun bir parçası olan Veteranlar, VIII. Lejyon içerisinde görevlendirilerek Pompeius'a karşı savaşmışlardır (Southern, 2006: 57 – Webster, 1985: 19-20; 37 – Heitland, 1911: 399; 458 – Crawford, 1978: 126 –127 – Mackay, 2004: 151). Pompeius'ta oluşturacağı birliklerin önemli noktalarında Veteran'lardan faydalanmıştır (App. III. 291).

İç savaş bittikten hemen sonra Veteran'lardan oluşturulan X. Lejyon'dan terhis edilmeyi ve verilen vaatlerin yerine getirilmemesi sonucunda bir isyan çıkmıştır. Caesar, uzun yıllar Roma ordusuna hizmet etmiş olan bu askerleri ortadan kaldırmanın sonrakiler için kötü bir örnek olacağını düşünerek akıllıca bir hareketle isyana katılan askerleri terhis etmiştir (Goldworthy, 2005: 150 – Crawford, 1978: 179).

Caesar döneminden sonra Antonius ve Octavian arasında yapılan ikinci iç savaşta da Veteranlar görev almıştır. Appian'a göre, devam eden iç savaşta Octavian kendi ordusunu güçlendirmek için İtalya'nın Campania kentinde yerleşik olan Veteranları para karşılığında kendi birliklerine almıştır (App. IV, 37). Sonrasında Roma'da değişen yönetim sistemiyle birlikte ülkenin idaresi monarşik temellere dayalı bir boyut almıştır. İmparatorluğun ilk Principates'i olan Augustus'la birlikte yönetsel değişiklikler olmuş ve bu değişikliklerle Veteranlar'da imparatorluğun çıkarlarına uygun bir şekilde kullanılmıştır. İmparator Augustus, Veteranları özellikle Asia Minor da Romalılaştırma faaliyetlerinde yeni koloniler kurdurtmuş ve ordudan emekli olan Veteran'ları buralara iskân etmiştir (Edmondson, 2009: 4; 420 – Southern, 1998: 157-158 – Pollard, 2000: 60-61 – Elton, 1996: 15). Augustus döneminden sonra da Roma ordusunda Veteranlar görev almaya devam etmiştir. Tiberius döneminde, Veteran Caecina en yüksek rütbeli komutanlarından biri olarak orduda görev yapmıştır (Wells, 1984: 100).

Ordunun kritik görevlerinde bulunarak ordu komutanı olan Veteranlara dair bir diğer örnek ise Vitellus'un yanında savaşan Suetonius Paulinus ve Marius Celsus olup bunlar Julian-Cladius Hanedanlığı'nın ardından kimin imparator olacağı konusunda ordu içerisinde çıkan iç savaşta önemli rol oynamışlardır (Hardy, 1887: 638 – Garzetti, 1974: 209).

Veteranlar ordu da savaş dışında eğitimlik ve yöneticilikte yapmışlardır. Vespasianus döneminde (İ.S 82-83) Yukarı Germen'de çıkan huzursuzluk savaşa dönüştüğünde, bu savaşa katılmak için gönderilecek askerler yaz boyunca birkaç seçkin Veteran tarafından eğitilerek Roma disiplini altında görev yapmaya uygun hale getirilmiştir. Ayrıca Yukarı Germen bölgesine yöneticilik görevi yapan tecrübeli bir Veteran olan L. Julius Ursus Servianus İ.S 97 yılında İmparator Trajanus tarafından Pannonia bölgesine, yöneticilik görevi yapabilmesi için göndermiştir (Handerson, 1927: 107-108; 166-167).

3. Veteranların Terhis Olarak Emekliye Ayrılması

Veteranların terhis olmaları hakkındaki bilgiler, askerlerin mezar taşları ve yazılı belgeler üzerinden alınmasına rağmen mevcut kayıtlar ayrıntılı yorum yapmamıza olanak tanımamaktadır. Cumhuriyet döneminin sona ermesiyle birlikte İmparatorluk dönemine geçen Roma'da ilk olarak imparator olan Augustus'un kontrolünde 60 lejyon bulunmaktaydı. Sayının bu kadar fazla olması nedeniyle maddi olarak sıkıntı yaşamamak

için yedi yıl içerisinde lejyonlarda görev yapan askerlerin büyük bir kısmını terhis ederek onları emekli etmiştir. Böylece lejyon sayısını 28'e kadar indirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte Augustus, askerlerin emekli olmaları için hizmet koşullarını ve emekli olduktan sonra alacakları emekli maaşları belirleyen ilk imparator olmuştur (McNab, 2010: 146 – Campbell, 1994: 194 – Potter, 2006: 207).

Augustus'un Roma hazinesini korumak adına yapmış olduğu reformlar İmparator Tiberius döneminde çok sıkı şekilde takip edilmese de askerlerin terhis edilip hazinenin güçlendirilmesi devam etmiş, imparator ziyaret ettiği eyaletlerde karşılaştığı ileri yaştaki, savaşçılık vasfını kaybetmiş askerleri, senatonun da onayını alarak emekli etmiştir. Her iki imparatorun bu faaliyetlerinin temel amacı ise genç ve kuvvetli askerleri orduya alarak insan gücünün yenilenmesidir (McNab, 2010: 151-152 – Keppie, 1997: 94). Augustus ve Tiberius döneminde hazinenin yükünü azaltmak için terhis edilirken Germanicus döneminde Yukarı Germen'de görev yapan askerler 30 yıldan fazla görev yaptıkları için terhis olmayı istemişlerdir. Bu istekleri yerine getirilmediği için isyan çıkarmışlardır. Bölgeye gelen Germanicus imparatorluğun istikrarını ve can güvenliğini tehlikeye atmamak için isyan eden askerleri terhis ederek onlara hizmetlerinin karşılığında hak ettikleri mükâfatları vereceğini taahhüt etmiştir (Verliç, 2007: 78).

Cladius döneminde ise yapılan askeri reformlar sonucunda terhis edilerek emekli olan askerlere vatandaşlık hakkı verilmiştir. Bu hak ile birlikte Veteranların çocukları da Roma vatandaşı olma hakkını kazanmışlardır (Thomas, 2004: 438). Julian-Cladius hanedanının sona ermesinden sonra ortaya çıkan kısa süreli asker imparatorlar döneminde başa gelen imparatorlardan biri olan Otho'nun emri altında ki yardımcı birliğinde görev yapan askerlere terhis diplomalarını kendisi vererek emekli olmalarını sağlamıştır (Miller, 1981: 76). Bu dönemde orduda yapılan değişikliklerle emekli askerlere bazı haklar verilmiştir. Özellikle Vespasianus döneminden itibaren 25 yıllık hizmet süresinin sonunda askerler emekli olduktan sonra nakit bağışlar vermeye başlanmıştır. Ayrıca Roma ordusundan emekli olan askerler vergilerden muaf tutulmuştur (Summer, 1997: 18).

Bu muafiyetlerin yanı sıra askerlere bazı tercih hakları da verilmiştir. Bu hakların başında belirli bir süre görev yapan askerlerin emekliliklerini istemesi gelmektedir. Bu duruma bir örnek olarak, İ.S 122'de süvari alayında görev yapan L. Valerius Noster, Mısır Valisi T. Haterius Nepos'tan onurlu bir şekilde terhis edilmeyi talep etmesidir. Bu talebi uygun gören Mısır valisi 7 Ocak'ta onurlu bir şekilde terhis ederek askere terhis diplomasını vermiştir (Mann-Roxan, 1988: 341 - Campbell, 1994: 194) Askerlerin kendi emekliliklerini istemesinin dışında savaşlarda göstermiş oldukları kahramanlıklardan dolayı emekli edilmeleri de mümkündür. Bu kahramanlıklardan birini İ.S 256 yılında XX. Cohors, Palmyrenorum biriminde görev yapan askerler göstermiş ve daha sonra göstermiş oldukları fedakârlıklar sonucunda terhis edilerek diplomaları verilmiştir (Webster, 1985: 276).

4. Veteranların Emeklilik Sonrasında Olan Yaşamları

Roma ordusundaki asker sayısı İ.Ö 2. yüzyıl da kontrol edilebilir kalabalığın ötesine geçince, orduda askerlik görevini yerine getirenlerin hizmet sürelerinin sonunda karşılıksız olarak emekli edilmesi ile birlikte sivil hayatlarını nasıl devam ettirecekleri bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (McNab, 2010: 84). Bu sorunun ortadan kaldırılması için bulunan en uygun çözümün kolonileşme olduğu kabul edilmiştir. Emekli askerlerin kolonilerde yaşamasının istenmesinin asıl amacı, Roma'nın stratejik çıkarlarını ve güvenliğini korumak olsa da Veteranlar üzerinden bu amaçlara ulaşılması hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra Roma ekonomisine katkı sağlaması da bu amaçlar arasındadır. Koloniler temelde kuruldukları

bölgelerdeki küçük bir Roma yaşam tarzının temsili niteliğindedir. Bu nedenle, bu tür yerleşimlerin kendi kendine yeterli olmaları, ekilebilir arazileri ile mera ve bazen de ormanlık alanlarda yer almalarına özen gösterilmiştir. Kolonileşme faaliyetleri siyasal olarak toplumun baskın bireylerinin sorumluluğu üstlendiği Cumhuriyetin son yüzyılına kadar senato veya halk meclisi tarafından verilen bir kararla devlet tarafından desteklendi (Campbell, 1996: 80-81 – Pollard, 2000: 6).

Kolonileşme üzerine yapılan ilk çalışmalar, Marius'un orduda yapmış olduğu reform ile askeri hizmet süresini tamamlayan askerlere arazi verilmesi teklifini sunmasıyla başlamıştır. İlk olarak Afrika seferinden dönen askerlerden emekli olmuş veya Veteran olan askerlere arazi verilme tedbirini uygulanması söz konusu olmuştur ve yasal statüye uyanlara araziler verilmiştir (Keppie, 1984: 43 – Erdkamp, 2007: 82 – Dabrowa, 2005: 31 – Salmon, 1936: 51).

Sulla ise kendi lejyonlarında bulunan Veteranların Küçük Asia ve Atina'dan gelen paralar ile İtalya'da özellikle Campania, Etruria ve Umbria çevresinden topraklar satın alarak 23 ayrı lejyonda görev yapmış olan Veteranlarına dağıtmıştır (Erdkamp, 2007: 83). Sulla kendi Veteranlarını bilinçli bir şekilde İtalya civarında konumlandırmıştır. Eğer olası bir iç savaş durumunda hızlı bir şekilde kendine bağlı olan Veteranları ivedilikle toparlayabilecektir (Keaveney, 1982: 142). Pompeius'un Veteranlarına da kazandıkları zafer sonucunda komutanları tarafından topraklar verilmiştir. Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan triumvirlik yönetiminde Caesar kendisine ait olan VII. Lejyon'da bulunan Veteranları küçük gruplar halinde Capua yakınlarında Calatia kasabasına yerleştirmiştir (Keppie, 1984: 81). Ayrıca Caesar tarafından kendi özel mülkiyet toprakları olan Yahudi bölgesinde çiftçilik faaliyetleri için procuratorlarından Bassus ve Laberius Maximus'a talimat vererek bölgeye ordudan terhis olarak emekli olan yaklaşık 800 kadar Veterana arazi tahsis edilerek, onların hem bölgenin boş kalmaması hem de Veteranların geçim kaynağı olmasını sağlamıştır (Jos. III. 567). Caesar'ın bir başka kurmuş olduğu Veteran kolonisi ise İ.Ö 44 yılında Lugdunum kentindedir (Gilliver, 2005: 87). Caesar yaklaşık olarak 20.000 Veteranı Güney Gaul, Hispania, Asia Minor, Atina, Kuzey Afrika ve Sardunya'da kurduğu denizaşırı topraklara yerleştirmiştir (Kamm, 2006: 134).

Caesar'dan sonra da İ.Ö 42'de Antony ve Octavian arasında Philippi'de gerçekleşen savaş sonrasında da İtalya'ya dönen Octavian ilk olarak Veteranların yerleşim planlamasını yapmıştır. Octavian, Veteranlar ve aileleri için 40 iugera'lık (25 dönüm) arazi alanları vermiştir. Bu döneme kadar Veteranlara toprak dağıtılması askerlerin savaştaki cesaretlerini arttırdığı gibi savaştan sonrada onlara rahat bir hayatı garanti etmektedir (Keppie, 1984: 106-107 – Boatwright, 2004: 276).

Cumhuriyet döneminin sona ermesiyle birlikte imparatorluk döneminde Veteranlar üzerinden kolonileşme faaliyetleri daha hızlı bir ivme kazanmıştır. Octavia'nın Augustus unvanına kavuşması ile birlikte kolonileşme Roma coğrafyasının her yerine yayılacaktır (Pollard, 2000: 60 – Wollf, 1998: 38). Actium Savaşı'ndan sonra yapılan terhisler sonucunda emekli olanlar için Augustus, (İ.Ö 30 ve İ.S 14) yaklaşık 860 milyon sesterces ödemiştir (Wells, 1992: 71). Ayrıca Veteranlara ödenen meblağların devamının sağlamak için özel bir fon kurmuş ve bu fonun da devamını sağlamak için iki tane yeni vergi kalemi çıkartmıştır (Conti, 2002: 148-149). Ancak buna rağmen bu kadar yüksek bir meblağ aktarımı ekonomik bir sorunu da beraberinde getirecektir. Yeni toprakların fethedilmemesi ve bununla birlikte hazine gelirinin artmaması da Veteranlara verilen maddi meblağ sorununun temelini oluşturmaktaydı. Çözüm olarak ise hizmet süresinin 25 yıla yükseltilmiş ve bir takım vergiler

yürürlüğe konulmuştur (Mattem, 2002: 126 – Southern, 1998: 184). Devam eden kolonileşme faaliyetlerinde yerleşim hususunda seçim hakkı genellikle Veteranlara bırakılmış olup isterlerse hizmet ettikleri yerlere yakın yerlerde isterlerse de ailelerinin oldukları yerlere yerleşebiliyorlardı (Southern, 2006: 166 – Campbell, 2002: 97). Augustus, Veteranların iskân politikası ile birlikte kolonileşmeyi imparatorluğun bir savunma mekanizması olarak kullanmış, özellikle Anadolu’da ve Fırat’ın doğusunda kritik önem arz eden yerlerde Veteran kolonileri oluşturularak Part’lara karşı doğu sınırları güvence altına alınırken nüfusunun çoğunluğu Armanialı ve Yahudi olan bölgelere yerleşmek daha cazip hale getirilmiştir (Scullard, 1982: 249 – Charlesworth, 1924: 41). Augustus döneminde sıklıkla kullanılan Veteran kolonileşme faaliyetleri, sonrasında gelen bazı imparatorlar tarafından uygulanmasa da devam etmiştir.

Veteran kolonileşme faaliyetlerine devam edilen Cladius dönemindeki bir koloni ise arkeolojik bulgular sonucunda ortaya çıkartılmıştır. Ortaya çıkarılan bu koloninin İ.S 50’de Suriye ve Yahudi eyaletinde kurulmuş olan Colonia Claudia Stablis Germanica Helix Ptolemais kolonisinde Veteranlar yaşamını sürdürmüştür (Millar, 1993: 65; 268). İmparator Cladius bir Fenike şehri olan Akka’yı Roma kolonisi olarak düzenleyerek buraya Veteranları yerleştirmiştir (Butcher, 2003: 112). Ayrıca Cladius, Germen bölgesi ve Ren Nehri dolaylarında olan Ubii kasabası civarında Veteranlar için Colonia Agrippinensis’i kurdurtmuştur (Bury, 1893: 252).

Nero’nun imparatorluk döneminde İ.S 57’de Capua ve Nuceria şehirlerine yeni yerleşimciler olarak Veteranlar alınmıştır (Tac. V. 51 - Griffin, 1984: 102). Aynı zamanda Nero, İtalya’nın başka bir kenti olan Antium’da İ.S 61’de koloni kurarak buraya Veteranları yerleştirmiştir (Sue. II. 101). İmparatorlar tarafından kurulan koloniler bir düzen içerisinde oluşturulmaktaydı. Vespasianus ise İtalya’da Veteranlar için ayrılmış olan kamu arazilerini yasa dışı bir şekilde elde etmeye çalışanlara karşı önlem olarak, arazilerin yasal statüye uygun bir şekilde imparatorluğun çıkarları doğrultusunda dağıtılmasını sağlamıştır (Bury, 1893: 379). Veteran kolonileri yeni bir şehir kurmak için de kullanılmış olup bu duruma örnek olarak Vespasianus döneminde İ.S 74 ‘de Lycia-Pamphylia şehrini yeniden kurmak için Veteran kolonileri kullanılmıştır (Bunson, 2002: 335).

Vespasianus’tan sonra gelen Titus, Domitian ve Nerva dönemlerini kapsayan 19 yıllık süre içerisinde Roma sınırları içerisinde Veteranlar üzerinden koloni kurulduğuna dair kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu durumun istisnai örneği olarak Gracchus döneminde İtalya’da kurulan Veteran kolonisini Nerva, Nervia Minervia Augusta Scolacium olarak yeniden düzenlemiştir (Keppie, 1984: 104-105). Kurulan Veteran kolonilerinin sağlam temelli ve refah düzeyinin yüksek olması kurulduğu yere daha fazla insan çekerek Roma’nın çıkarlarına hizmet etmiştir. Bunun yanı sıra bölgede kurulan koloniler Roma hegemonyasının daha iyi bir şekilde yayılmasına da katkıda bulunmuştur. Özellikle Trajanus döneminde İ.S 100’de III. Augusta lejyonunun Veteranları için çölün ortasında bulunan Timgad şehrinde kurulan koloni yaşam için her türlü imkânın olduğu uygar bir kent merkezi haline getirilerek bölgede yaşayan diğer yerleşimcileri bölgeye çekmesi buna en uygun örnektir (Campbell, 2002: 101 – Bennett, 1997: 185;210).

Veteran koloni yerleşimleri her zaman yeni alanlar üzerine kurulmamış olup eski yerleşim alanları ve askeri kamplar yeniden düzenlenerek de oluşturulmuştur. Bu duruma bir örnek ise Trajanus döneminde Lincoln ve Gloucester’de bulunan iki eski lejyoner kampları yeniden düzenlenerek Veteranlar için yerleşim yerine dönüştürülmesidir (Oppen, 2008: 77). Birçok amaca hizmet eden Veteran kolonilerinin amaçları içerisinde, önemli olan bir bölgeyi

ele geçirmeden önce o bölgeye koloni kurarak stratejik olarak avantaj sağlanmasıydı. Bu stratejik harekâtın bir örneği ise Hadrianus'un imparatorluğu döneminde, Yahudiler için önemli bir yer olan Aelia Capitolina'yı ele geçirmek için bir Veteran kolonisi kurma kararı alarak kenti ele geçirip Yahudiler üzerindeki kontrolü sağlamayı amaçlamıştır (Oppen, 2008: 129).

5. Sonuç

Günümüz askeri sistemleri ile kıyaslandığında Roma döneminde kullanılan askeri sistem arasında benzerlikler görülmesine rağmen dönemin şartlarına kıyasla farklılıklar da mevcuttur. Roma'da ilk kez orduda görev yapan askerlerin hizmet süreleri bittiğinde yaşamlarını nasıl sürdürecekleri konusunda genel bir devlet politikası oluşturulmuştur. Romalı askerler hizmet süreleri sona erdikten sonra terhis diplomalarını alarak emekli olmakta ve bazı muafiyetlere hak kazanmaktadır. Bu muafiyetler vatandaşlık statüsü, bazı vergilerden ayrıcalık ve çocuklarına dair kazanımları kapsamaktadır.

Emekli askerler doğrudan sistem dışına atılmamış, iktidar mücadelelerinde taraf olmuş, yöneticilik ve eğitmenlik gibi görevlerde bulunmuştur. Özellikle komutanlarına olan bağlılıklarını devam ettiren askerler, Cumhuriyet döneminde üst düzey komutaların iktidar mücadeleleri sırasında yapılan savaşlarda yer almışlardır. Ayrıca görevlerinde başarılı olan Veteranların sistem içerisinde bağlantıları kesilmeyerek eğitmen adı altında acemi askerlere eğitim vermişlerdir. Bazı Veteranlar ise devlet içerisinde çeşitli kademelerde yöneticilik görevlerinde bulunarak Roma'ya hizmet etmişlerdir. Roma askeri sisteminin akılcılığının bir diğer göstergesi ise eğitmen ve yönetici olarak istihdam edilmeyen Veteranların Roma'nın belirlediği bölgelere yerleştirilerek sistem içerisinde kalmaya devam etmesidir.

Veteranların yerleştirildiği, koloni olarak isimlendirilen bölgeler Roma için stratejik alanlardan ve ekonominin canlanması istediği seyrek nüfuslu alanlardır. Böylece emekli olan askerlerin iskân sorunları ve ekonomik gelir problemleri çözülerek yaşamlarını sürdürmeleri sağlanmıştır. Veteranlar açısından yaşamlarının devamını garanti altına alan bu sistem Roma'ya gelecek olan dış tehditlere karşı önemli bir savunma refleksi olmuştur. Kolonilere yerleştirilenlerin özellikle tecrübeli askerlerden oluşması dış tehditler karşısında avantaj sağlarken iç güvenliğinde temin edilebilmesi için önemli bir faktör olmuştur.

Koloniler küçük bir Roma düzeni içinde kurulduğundan dolayı kültür, yaşam ve ahlak biçimlerini, Romalılaştırma adı altında yapılan asimilasyon politikasına da doğrudan hizmet etmiştir. Roma, aktif görevi biten askerlerin emeklilik sonrasında oluşacak iskân sorununu kendi çıkarlarına göre yönlendirerek ordu sisteminin başarılı olduğunu göstermiştir. Roma Cumhuriyet Döneminde başlayan kolonileşme faaliyetleri İmparatorluk döneminde Augustus ile devam ederek Hadrianus yönetiminin sonuna kadar Veteran kolonileşme sistemi etkin bir şekilde uygulanmıştır. Roma dönemine ait kaynaklarda Hadrianus döneminden sonra Veteran koloni uygulanması konusunda bilgiler yeterli olmadığından dolayı bu sistemin devamlılığından emin olunamamakta, devam etse dahi sınırlı düzeyde kaldığı düşünülmektedir.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

(**App.**) Appian's Roman History. (Çev: H. White) III. Cambridge, Mass.-London 1961 (The Loeb Classical Library).

(**App.**) Appian's Roman History. (Çev: H. White) IV. Cambridge, Mass.-London 1961 (The Loeb Classical Library).

(**Tac.**) Cornelius Tacitus, *Annales*, (Çev: C.H. Moore - J. Jackson), London, 1962. (The Loeb Classical Library).

(**Seu.**) Gaius Suetonius Tranquillus, *The Lives of the Caesars II* (Çev: J. C. Rolfe), London, 1959. (The Loeb Classical Library).

(**Jos.**) Titus Flavius Josephus, *Jewis War III*, (Çev: H. ST. J. Thackeray), London, 1961. (The Loeb Classical Library).

Modern Kaynaklar

Bennett, J. 1997 *Trajan*. London.

Boatwright, T. M. 2004 *The Romans From Village to Empire*. Oxford.

Bunson, M. 2002 *Encyclopedia of the Roman Empire*. New York.

Bury, J. B. 1893 *A History of the Roman Empire from Its Foundation To The Death Of Marcus Aurelius (27 B.C-A.D 160)*. New York.

Butcher, K. 2003 *Roman Syria and the Near East*. London.

Campbell, B. 1994 *The Roman Army, 31 BC-AD 337: A Sourcebook*. London.

Campbell, B. 1996 “Shaping the Rural Environment: Surveyors in Ancient Rome”, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 86, 74-99.

Campbell, B. 2002 *Warfare and Society in Imperial Rome 31. BC – AD.280*. London.

Charlesworth, M. P. 1974 *Trade-routes and Commerce of the Roman Empire*. Cambridge.

Conti, F. 2003 *A Profile of Ancient Rome*. California.

Crawford, M. 1978 *The Roman Republic*. Cambridge.

Dabrowa, E. 2005 “Military Colonisation In The Near East And Mesopotamia Under The Severi ”, *Classical Association of South Africa*, Vol. 55, 31-42.

- Edmondson, J. 2009 *Augustus*. Edinburgh.
- Elton, H. 1996 *Frontiers of the Roman Empire*. London.
- Erdkamp, P. 2007 *A Companion to the Roman Army*. Oxford.
- Fields, N. 2007 *The Roman Army of the Punic Wars 264-146 BC*. Oxford.
- Fields, N. 2008 *The Roman Army: the Civil Wars 88-31 BC*. Oxford.
- Garzetti, A. 1974 *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire, AD 14–192*. Oxon.
- Gilliver, K. 2005 *Caesars Gallic Wars*. Oxford.
- Goldworthy, A. 2005 *Rome at War. Caesar and his Legacy*. Oxford.
- Griffin, T. M. 1984 *Nero – End of the Dynasty*. New York.
- Hardy, E. G. 1887 “The Movements of the Roman Legions from Augustus to Severus”, *The English Historical Review*, Vol. 2, No. 8, 625-656.
- Heitland, E. W. 1911 *A Short of the Roman Republic*. New York.
- Kamm, A. 2006 *Caesar A life*. Oxon.
- Keaveney, A. 1982 *Sulla*. Oxon.
- Keppie, L. 1984 “Colonisation and Veteran Settlement in Italy in the First Century A.D. ”, *British School at Rome* Vol. 52, 77-114.
- Keppie, L. 1997 “The Changing of the Roman Legions (49 BC – AD 69)”, *British School at Rome*, Vol. 65, 89-102.
- Keppie, L. 1998 *The Making of the Roman Army: From Republic to Empire*. London.
- Mackay, C. S. 2004 *Ancient Rome: A Military and Political History*. Cambridge.
- Mann, C. J. - Roxan, M. M. 1988 “Discharge Certificates of the Roman Army”, *Society for the Promotion of Roman Studies*, Vol. 19, 341-347.
- Matte, P. S. 1999 *Rome and the Enemy Imperial Strategy in the Principate*. Los Angeles.
- McNab, C. 2010 *The Roman Army – The Greatest War Machine of the Ancient World*. Oxford.
- Millar, F. 1993 *The Roman Near East 31 BC-AD 337*. London.
- Miller, F. H. 1981 “Legio I Adjutrix”, *Cambridge University Press*, Vol. 28, No. 1, Jubilee Year, pp. 73-80.
- Opper, T. 2008 *Hadrian Empire and Conflict*. Cambridge.

- Pollard, N. 2003 *Soldiers, cities, and civilians in Roman Syria*. Michigan.
- Potter, S. D. 2006 *A Companion to the Roman Empire*. Victoria.
- Roth, P. J 1998 *Logistics Of The Roman Army At War (264 B.C – A.D 235)*. Boston.
- Salmon, E. T. 1936 ‘‘Roman Colonisation from the Second Punic War to the Gracchi’’, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 26, Part 1, 47-67.
- Scullard, H. H. 1982 *From the Gracchi to Nero A History of Rome 133 BC to AD 68*. London.
- Southern, P. 1998 *Augustus*. Oxon.
- Southern, P. 2007 *The Roman Army: A Social and Institutional History*. Oxford.
- Summer, G. 1997 *Roman Army Wars of the Empire*. London.
- Thomas, C. 2004 ‘‘Roman Army Reforms’’, *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Bd. 53, H. 4, 424-452.
- Verlič, R. 2007 *From Citizen Militia To Professional Military Transformation Of The Roman Army*, Ford Leavenworth, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kansas.
- Webster, G. 1998 *The Roman Imperial Army of the First and Second Centuries A.D.* Oklahoma.
- Wells, M. C. 1984 *The Roman Empire*. Cambridge.
- Wolf, G. 1998 *Becoming Roman The Origins of Provincial Civilization in Gaul*. Cambridge.